

1

Един от големите писатели на Българския модернизъм е и приложилият законите на една нова естетика в поезията ни от 20-те години на XX в. - Атанас Далчев. Неговото творчество, представително за Диаболизма, е част от големия естетически прелом след войните, на съпротива срещу традицията. Той присъства в българската литература с обособена самостоятелност и устойчива независимост на творческия дух. Поезията му разкрива ново светоусещане и слабост на модерното съзнание към болезненото и некрасивото.

Атанас Далчев депоетизира и обективизира лирическият изказ, с което преодолява открития лиризм на Символизма. Обективността на предметния свят в творчеството му, се противопоставя на езика на символите. Поезията на автора бележи своеобразен преход към света на грозното, проза-ичното (Бодлер), с което задава специфичен код за четене и разбиране на относителността на понятието „красиво“. Всичко това чертае нова насока в развитието на модерната чувствителност, нова художествена оптика, поетика и естетика. Това е израз на Далчевия стремеж към преодоляване на Символизма. В духа на авангардната поетика той го оценява като мъртва поезия с непълноценен емоционален живот и изчерпани изразни средства. На импресионистичната му абстрактност противопоставя една динамична, депоетизирана, обвързана с вещността на всекидневието, естетическа система : на радикално завръщане към предметния свят и сетивното преживяване на делничното. В познатия от Символизма диалог между душата и тялото, авторът реабилитира материята като физическа първооснова, която прави възможен живота на метафизичната субстанция на битието - душата.

На мястото на романтичната емоционалност в българската литература, идват мотивите за болестта, човешкото страдание, смъртта. Поетичното става израз на една променена художествена оптика. Тя дава възможност за поглед „от близо“, разкриващ грозните подробности на нещата. Това е израз не само на умората от естетиката на Символизма. Свързано е и със съвременните фило-совски насоки в българската литература. Така в поезията на Ат. Далчев се раждат странни герои-предмети, които изземат функциите на субекта, с което центърът на изображението се изнася извън човека - в материалния свят. Изолиран и самотен, потънал в безвремие и отстъпил субектните си функции, аз-ът копнее отчаяно за друг живот, за хората, за бягство от безсмислената повторемост на делничното ежедневие. То обаче не е единствената реалност в лириката на писателя.

Модерното съзнание постига множественост на световите в тази поезия. Преминава през плътността на материята, за да види отвъдното. Но успоредно с това строи илюзорни и измамни варианти на действителното. Тази игра с реалността и мултиплицирането ѝ във възможни фантазни проекции, сменя от нея статута ѝ на единственост. Разколебана от множеството си игрови превъплъщения, действителността изчезва в своята условност. Изграждайки различни фантазни и кошмарни проекции, Далчевата поезия експериментира с измеренията на реалното. Светът в творчеството на писателя е много-пластов, единство от красиво и грозно, реално и нереално. Другостта на художествения модел е тази, която променя функциите на нещата. Те добиват статута на нещо различно, непознато, често са метафоризации на друг познавателен обект.

Без да се превръща в символ или алегория, материалното е свръхнатоварено със значения.

Вещите се оказват средоточие на трансцендентна същност. Познанието за тях е разколебано и се пропуква. През пролуките нахлува усещането за друга реалност, която разхерметизира света на познатото „тук и сега“. Привикнало да вижда само него, съзнанието на човек е сляпо за невидимите прояви на привидния свят. Така е в „Балконът“ : „Но през деня отвън го не съзира на мину- вача празното око.“ Два паралелни свята един до друг, всеки затворен в себе си, „без никаква врата“. Точно във форматите на известното и всекидневното се крие и проектира непознатото, странното в Далчевата поезия.

.....

В стихотворението „Стаята“ предметните детайли - дюлите по скри-на, пожълтелите портрети и прашните килими - са белязани от знаците на друг живот и друга, отминала реалност. Потъналите в прах вещи излъчват „миризма на вехто“, която разказва нечие предишно битие. Стаята е заключен свят, в който не е живял отдавна никой. Материалните реквизити е нея са визия на една условна действителност, отворена към нечие предишно битие, споменът за което ревниво се пази. Часовникът е „чер ковчег“, умъртвил времето ; по стените висят портрети на хора, които са си отишли от света ; а огледалото ревниво пази техните образи. Така предметите добиват статут на двойни образи : конкретни стайни врщи, но и входове към друг свят, отминал. Нетленната субстан-ция, съхранена в тях прави стаята „печална“,

защото създава усещане за носталгия.

Именно носталгия и усещане за приближаваща смърт внушават Далчевите произведения от стихосбирката „Прозорец”. Финалът на почти всяко от стихотворенията създава алюзия за врата, откритата към смъртта и това е изходът от текста и входът към друго битие. В него сякаш няма цели, човека е преследван от безкрайна повторимост на нещата, което разколебава смисъла на живота. „Там” времето е изгубило двигателния си „тласък”. То е сякаш парализирано или застинало в безкарайна протяжност, с което е отнета възможността му да бъде нормално времетраене между Началото и Края, между Живота и Смъртта. Тази реалност до такава степен е пропита от модуса на негацията, че се стапя и видоизменя в „зла измислица”, в зловеща алтернатива на света, обозначена с маркери на неопределеност: „кой го знай къде”, „кой знай кога”, „който води на знайно къде”. Този друг свят е построен в измерението на тотално отрицание, „където радостта е непозната” и „щастие не изгрява”. Той е „потъмнял и разкалян”, с „локви от мръсна вода”, пропит от „неспирни грижи”. „Разкривени болни усмивки”, които са „нито хора и нито бижи чедра” населяват тази абсурдна действителност.

В стихотворения като „Път”, „Болница”, „Хижи”, „Старите моми”, са представени картини на антиживота, където човекът е заменен от „маски” и „сенки”. В „Хижи” материалността е натрапчиво подчертана и внушава усещане за разпад и преходност. Следите на разрухата са навсякъде: „прозорец изпочупен”, „прогнили къщи”, „опадала мазилка”, „покриви разбити”. Тези зловещи знаци на разложението и гниенето маркират и деградацията на човешкото, разказват за неговото мъчително съществуване и тлеене в социалните низини. Страданието е хиперболизирано до сатанинско твърдение:

И за щастлив се смята само

студения и блед мъртвец.

Остро се внушава усещането за обреченост и преходност на всичко материално. Тленната субстанция е подвластна на смъртта.

Темата за смъртта е интерпретирана и в „Болница”. В това стихотворение е засегнат

мотива за билния и болестта, актуален в модерното изкуство през ХХ в. Болестта е свързана с друг режим на светоусещане, защото извежда от навичните кръгове на ежедневието. Тя е едно друго време, негова специфична организация, защото е свързана с отделяне от света, на място, където времето тече по друг начин и човек формира други дистанции със света.

Болестта в Далчевото произведение гради алтернативи на съществуващото; представлява формат на различието; отвъдност. Тя е и метафора на друг познавателен обект - свръхчувствителност към онова, което в ежедневието ни убягва. Защото болестта е свързана с травма, щета, некроза - тя изостря сетивата. Близостта на смъртта, на този друг свят на отвъдност, интензифицира интуицията на болния към него и активира други модели на осмисляне на света. Това позволява да се долови зад привидната реалност, невидимата същност на друго битие:

И очи може би вече вгледани в другия свят.

Болничният интериор е пресъздаден детайлно – той е една статична картина на белотата, която е въплъщение на призрачност и меланхолия. Графичният рисунък в черно-бяло отнема усещането за цвят:

Тези черни ръце връз прострените бели покривки

като черно оголени клони на зимния сняг,

Като лечебно заведение, пространството на Далчевата болница е парадоксален модел на нещо друго, защото в нея никой не се лекува. Хората са заменени от фрагменти на човешкото: „лица побледнели“ по леглата, „разкривени болни усмивки“, „черни ръце“. Статичността и абсурдът са доведени до крайност чрез липсата дори на умирање. Болницата е визия на състояла се неспонтанно кога смърт. Тя е междинно пространство, метафизична визия на преминаването от живота към смъртта.

Пътуване към тази безнадеждна реалност е проиграно в „Път“ и „Коли“. В

стихотворението „Път” единствен белег на живота е следата, оставена по снега. Човекът е сянка без име, въплътена в образа на черна кола с мъртвец. Това е картина на пътуването към смъртта - допирната точка между вечността и човешкия живот. Дърветата са единствените изпращачи на мъртвеца, който сякаш сам управлява колата:

Под безкрайните вопли на вятъра,

.....

е преминала черна кола

и са скърцали тук колелата ѝ.

.....

Стари, мършави кранти са влачили

пожълтял като восък мъртвец.

Далчевото произведение сякаш размества смислите - живото е по-мъртво от лишеното от живот. Свърхпостигнато в „Път” е усещането за само-та. Безутешност и екзистенциална скръб звучат от срещата на човек с небитието. Образът на такава мъртва безпределост е интерпретиран и в „Коли”. „Потъмнял” и „разкалян” път води към едно неопределено, безкрайно продължаващо извънвреме, една условна реалност, на границата между всекидневност и небитие. Пътуването на старите коли е едно сякаш зловещо повторение, имплицирано във въртенето на колелата. Те са атрибути на времето, които внушават обаче застинала протяжност и неопределеност на топоса-път, който „води незнайно къде”. Нишката на живота плете една нескончаема повторемост, която обезсмесля живеенето. Този мотив е водещ и в стихотворението

„Старите моми”,където битието е лишено от надежда и копнежи.Човешкото присъствие е сведено до „безспирно” въртене на чекръка.И тук,както и в „Коли” символиката на кръга (колелата на колите и чекръка) внушава представата за цикличност на времето.В своята повторя-емост,експлицирана чрез безспирното въртене на чекръка,то сякаш се е материализирало.Опредметяването на абстрактната категория време,която е психологически феномен, дава възможност тя да бъде подчинена на законите на вещния свят.Натрапва се усещането,че времето е подвластно на смъртта,че умира („Коли”, „Старите моми”, „Стаята”, „Път”).Това е поетическа проекция на едно алтернативно измерение,в което времепространството е подчинено на други правила и закони.Животът и неговите радости са изместени от знаците на смъртта : тя е „последният жених ”(Н. Лилиев),а богатството на житейския път се състои в „коси посребрени” и „сърца-саксии”,в които цъвти скръбта.Въртенето на чекръка експлицира пустотата на еднообразното живеене и на неговото умиране в повторителността.

Абсурдът в този графичен свят на тотална негация,изкривява усещането за реалност „тук и сега”.Тази черно-бяла действителност има свой смисъл и свое битие.Тя обаче, дадена на сетивата ни като реална,е привидна,само една от възможните.Обезличаващо и повтарящо се в „едносъщите дни”, битието потапя човека във влудяващ механичен ритъм,който го автоматизира.Потъмнял от праха на времето и застинал във вечна гримаса в рамката на портрета,субектът се е превърнал в обект,в рамкиран фрагмент на човешкото („Стаята”).Екзистенциалната болка на човека от това зловещо и лишено от смисъл съществуване,в маркиран от негация и неопределеност свят, инициира неприемането и отхвърлянето му ; заместването му с проекция на измисленото.Такава е „листът със словата” в стихотворението „Повест”. Дра-мата на несъстоялото се и нереализирани човешко битие се повтаря ден след ден. Аз-ът пренася мислено себе си в друг свят : „Стопанинът замина за Америка”,но остава физически прикован към този : „ала не съм аз заминавал никъде и тук отникъде не съм се връщал”.Този отказ от конкретното и „налично” битие и заместването му с друго,измислено е маркер за кризис на човешкото.В бележката името, като проекция на Аз-а е отхвърлено,а това е отказ на личността и от самата себе си.В стремежа си да преодолее всекидневната реалност,лирическият герой проектира за себе си свят на отвъдност, едно мечтано инобитие,в което успява да се ситуира само формално - като „стопанин” на бележката.Тя изгражда една паралелна действителност,която прави Аз-а трагично раздвоен между реално и желано.Подобно на света,който е мултиплоциран,субектът вече не е еднозначен - той е реалният „аз”,но и желаният „друг”.

Друга „зла” приказка за човека и неговите светове е представена в „Убийство”,където едно различно измерение - между съня и страха оспорва реалността на познатото : „Дали сън беше то или истина?”.Кръвта по ножа на убиеца,която се появява отново и отново,е както архитипен приказан мотив,така и автентичен - незаличим знак на действителното.Реално и условно се смесват и взаимопроникват, така че трудно биха се разграничили.....

Действителността „тук“ и „сега“ е отказана и в произведения като „Книгите“, „Молитва“, „Пролет“, „Нищий духом“. В „Книгите“ се представя друга интерпретация на екзистенциалната невъзможност на човека. Разгръща се мотива за познанието, който е свързан с тотална човешка алиенация. Книгите са едно друго битие на Аз-а, което го затваря и обрича на непълноценен живот. Стихотворението изразява драмата на „просветения“ човек, който умира сред страниците на своите книги, „никому ненужен“. Заради познанието той е изгубил „живота и света“. Далчев се докосва до Яворовата идея, че езикът, сло-вото „зазидат“ прозорците към света. Разтварянето на книгата е „затваряне“ на живота. В равносметката на лирическият герой звучи съжаление за изгубеното в безплодно равнение из библиотеките време. Непосредственият досег със света е като контрапункт на самотата на интелектуалеца. В стихотворението се излъчва копнеж по „оня миг единствен“, който осмисля спецификата на един живот („Ти познаваш този миг“). Битието на книгите е една друга реалност, която ангажира със себе си. Знанието се оказало илюзорна трансценденция, която води до познание за собствената самота и отчужденост. Книгите са аналог на смъртта : прочитани, те са „прелистване“ на нечий живот, а затварянето на корицата слага неговият край. Това е една трагична реалност, вторично, недействително битие, което проектира човека в противоречиви измерения. Това разколебава познанието за битийните опори на човека. Лирическият герой мечтае за пълноценен живот, който познанието и книгите не са заменили : „аз ще се отрка от учените книги“, („Пролет“) ; „и научи ме, Господи велик, да живея като всички хора“ („Молитва“). В стихотворението „Молитва“ Аз-ът копнее за простотата на един обикновен и щастлив живот, който е аналог на познанието, изисано в белите страници на книгите. Това е една мечтана алтернатива на действителността, която с акта на пожелаването си е станала успоредно на реалността измерение. Тази мечта е разкрита в стихотворението „Пролет“ в процеса на нейното „случване“. Въображението рисува това, което би се превърнало в действителност. Изказът в стиховете е изцяло пожелателен :

Ще слеза лек и весел

по стълбите, запял,

.....

и няма да узная

съмнение,ни страх.

Такъв е изказът и в произвението „Нищий духом” :

И вечер бих се връщал морен

при своите деца , жена

и вярвам,виждал бих в съня

на рая портите отворени.

Този копнеж по друг живот е креативна творческа сила,която гради светове.Тяното нравствено измерение е осмислено през идеята за природата,детското и радостта от непосредственото живеене.

Отчужден от тези ценности,автоматизираният човек на модерните времена,влязъл в системата на стоково-пазарните отношения,е осъзнал битието си като лишено от събития ; то става ненужно допълнение към производствената му функция.Човекът безвъзвратно се е откъснал от първона-чалата на живота.Това интензифицира усещането за самота и вътрешно неравновесие.Една възможа алтернатива на тази тъжна действителност на съвременния човек, е експлицирана в стихотворението „Пан”. Природната идилия в произведението е пронизана от ведрина и артистично вълшебство ; лишена е от кризистните състояния на духа,които деформират поетическата действителност в негативен свят.В „Пан” се разкрива щастието от общуването с природата. „Старата” позната песен на Аз-а е преоткриване на изгубената му идентичност,за която изворът на живота пази спомен.Творбата дава по-цялостта представа за щастливо осъществяване на себе си, чрез единение с природата.Това е един екзистенциален проект за свят.Чисто и неподправено като самата природа е и детското начало-непорочен свят,който се намира в опозиция с тъжната и некрасива

действителност на възрастните.

Детският поглед към света се противопоставя на екзистенциалната трагика на битието ; той е начин за преодоляване на самотата и отчуждението. Стихотворения като „Сняг”, „Съдба” и „Молитва” изразяват точно тази Далчева концепция :

Жестоки ще го стъпчат със обувките си

стражарите и проститутките,

.....

Бял сняг ще има само във градините,

където са играели деца,

(„Сняг”)

Да усещам своя радостта

на наивното дете,което

първите снежинки от небето

събира със отворени уста

(„Молитва”)

И ти си бил дете(почти не вярваш),

и ти си имал кудри от злато

.....

Годините растат и те затварят,

ите зазиждат в своята самота,

(„Съдба”)

Темите за природата и детското в творчеството на Далчев, обозначават култа към първичната естественост, защото тя е усетена като безнадеждно изгубена. Това води до опоектизиране на примитива, който е естетическа категория в поезията на пистеля, с особена ценност. Това е неизкуственост, недокоснат от цивилизацията индивид („Любов”, „Работникът”, „Нищий духом”, „Пролет”). Това е и детето, живеещо с чудото и тайните на простите неща („Сняг”, „Есен на Ке Болтер”, „Молитва”).

Детското присъства и в стихотворението „Прозорец”, в което красивата приказка на друг, фантазен свят, оспорва реалността в нейната грозота и бедност. Порталът към този красив и различен свят е стъклото на прозореца. То се оказва медиативно поле, което свързва сегашността с „отвъд”-битие. Това сдобива предмета с вторичен смисъл.

Ето нашето зимно стъкло.

То не е, то не е сякаш същото.

Стъклото губи своята прозрачност и се превръща във вход към другостта. Прозорецът променя функциите на света отвъд. Става вход към „посребрена бяла гора” с „дъждове от листа” и „мрежа от сребърни клони”. Две деца търсят „вълшебната птица”, символ на щастие и равновесие. Но нейното откриване „на семия ден призори” е акт, който десимволизира света, знак за завръщане в материалното, където „отново изникват къщата и изплува познатият път”. Красивата визията за друга действителност се разтапя на „капки сребро” и изчезва. Прозорецът се е оказал видима проява на невидимото. Той рамкира света или го преобразява в приказно измерение.

Но светлината на приказното не винаги е отвъд него. Понякога тя е на отсामната страна на стъклото и през нея светът се превръща в мъглява проекция на загадъчната душевност („Улицата е загърната в мъгла, но аз я виждам...нейното дихание.”). Прозорецът може да символизира и разруха: „чер прозорец изпочупен” („Хижи”). Но той понякога е и път към чудесното, към трансформация на света, когато за миг той престава да бъде същия - разколебан в статута си на единствена реалност. Вещи като часовник, огледало, прозорец проблематизират представата за действително и недействително. Прозорецът е граница между реално и трансцендентно пространство. Прави възможна взаимната пропускливост между тях - той успоредява светове. Вещите, със семантика на граничност в поезията на Далчев, придобиват статута на входи към други измерения. Световите, които съзнанието конструира често се долавят чрез отражателната способност на предметите. Основен метафоричен образ, свързан с това е огледалото. Освен средство за себепознание понякога то може а е и темпорална граница, в която се крие познаваемостта на битието. Заедно с прозореца са екзистенциални прегради и проглеждането в тях е досег с други свтове.

В стихотворенията „Пан” и „Ручей” водните повърхости са негови проекции и проглеждането в тях е път към „друго” битие - на изгубената („Ручей”) или на отразената в горското огледало и възвърната идентичност на човека („Пан”). Стъклото е друга проекция на огледалото, която може да съотнася различни реалности в Далчевия поетически свят.

над мен една горяща лампа

и две в стъклата на прозореца,

(„Младост”)

неспирен дъжд бразди студените стъкла.

Аз гледам,отразен в прозореца,и виждам

през себе си нощта.

(„Нощ”)

Огледалото и неговите проекции мултиплицират действителността в различ-ни други светове,които са взаимопроникнати,посредством отражателната повърхност-пресечна точка между тях.В стихотворенията „Стаята”, „Огледало”, „Повест”, огледалото има предметна конкретност,но е и знак за множественост на измеренията.В „Стаята” то е вход към предишен свят,през който наднича едно отшумяло минало:

.....огледалото?

То сякаш е един прозорец,

отворен в друг, предишен свят.

Но огледалото може да преобразява по чудесен начин действителността-като „нов и дивен свят” :

.....И в огледалото израстват

улици, къщя, стобори,

а от дъното му светло идат хора

.....

Блясват сини небеса

(„Огледало”)

В стихотворението „Огледало” трансформацията на реалността в отражението не е проблематизирана. Това вторично битие е прекрасно, лишено от драматизъм самота и отчужденост, контрапункт на поетическата действителност в произведенията от стихосбирката „Прозорец”.

Вратите в Далчевата поезия също са натоварени със семантиката на гранични вещи и функционират като проходи към друго измерение :

Нейде пота отворен писна.

(„Убийство“)

.....буря в мрака

ги блъсна като стенолом

и се разпериха вратите

(„Вратите“)

когато писна ненадеен вятър,

разтвори се,затвори се вратата

(„Къщата“)

Те взривяват покоя на затвореното пространство,динамизират го , „сторват път”,отварят се ,за да нахлуе в света на Познатото Другото, Смърт-та.Материалността се оказва сетивна привидност на Тайното и Неясното.Видимостта на света е разобличена като лъжа,зад която наднича едно непонятно измерение.Вратите в стихотворението „Вратите” са граничен образ на битийната разруха от „нея - вечната разбойница”. Те са извън човешките усилия и стремежи да се избегне смъртта :

Вий няма никога,уви,

да бъдете зад тях спокойни.

В статута си на пресечна точка между живота и смъртта, образът на вратата е визия на човешката уязвимост и незащитеност. През нея наднича отвъдното :

разтвори се вратата, затвори се вратата,

.....

.....и аз познах там мртвия,

когого преди девет дни заровиха.

В други произведения вратите са метафоризация на затвореното, отделено от света битие на алиенирания човек : „затворена е всякога вратата” („Къщата”), „черна и затворена вратата” („Повест”). В такива капсулирани от света пространства животът се е превърнал в не-живот и човекът отчаяно търси да зададе алтернативи на себе си и собственото си съществуване. Понякога такава алтернатива е споменът.

Завръщането през него в миналото е и постигане на друга действителност в рамките на настоящето. Но през нейната призма то започва да „вехне” „като някакъв спомен далечен”, „от минали дни” („Есенно завръщане”).

Във „Вечер”, гледан в дълбините на паметта си, лирическият субект преживява носталгичен копнеж по друг облик на битието. Прекрасните спомени за параходите, вятъра и вълните задават алтернатива на статиката в сегашността. Чрез тях Аз-ът е в състояние да извърши динамичен преход към друго времепространство.

Така не само вещите в Далчевата поезия (огледало, прозорец, картини и др.) са вход към други измерения. Страховете, спомените и копнежите също са пътуване към условната действителност на дуги светове. Защото съзнанието е това, което ги проектира, провокирано от своите желаниа и болки, надежди и съмнения. За всички тия човешки трвоги и емоции разказват вещите, населяващи Далчевия поетически свят. Те са носители на вътрешно напрежение между знак и означено. Излъчват екзистенциална болка и социално страдание; внушения за смърт и разложение. Тази функционална предметност има способността да изразява проблеми и философски концепции. Тя разкрива дисхармония между човешкия микрокосмос и макросвета. Вещният свят в творчеството на писателя е свръхнатоварено с внушения. Предметите стават говорители на Аз-а. Така в лирически герои се превръщат „листът със словата“, огледалните отражения и „сенки“; „черни ръце“ и „болни усмивки“, които са фрагменти на човешкото. Защото именно фрагментът репликира Целостта, по която копнее човекът на модерната епоха, и която той безнадеждно е загубил.

Душата в Далчевата поезия е метафизично напрегната в желанието си да преходи другаде, защото „там“, където е вече не ѝ е уютно. И това е характерно за всеки копнеж по бягство. Това добива краен израз чрез задаването на алтернативи на себе си. Защото един от аспектите на нейния студен и неуютен свят, е неопределно битие, което пролича на болест, белязана от уж-съществуването, уж-изчезването, а всъщност от смъртта. Така, загубила себе си, отказала се от личността си, модерната душа е в състояние на непрекъснато лутане между фрагментите на разпиляната си идентичност. Тя проектира измерения, гради алтернативи на грозната същност на света, в който живее и с това разколебава действителността в нейния статут на единствена реалност. Това е един естетически множетвен свят между грозно и красиво, банално и приказно, механично и природно; между отречено и пожелано. Освен проява на творческа иновация, поезията на Ат. Далчев е осмислена в духа на Модернизма, който се стреми към смяна на познавателния моел за нещата. Търси нереалното; разколебава виодимото и реалното; зад яснотата на света търси неизвестното.

Така в лириката на пистеля познанието за нещата е оспорено. В логиката на поетическия му свят зяят празнини, в които се наместват асоциативни полета. И това именно прави възможно надникването в други измерения.

Лирическият субект проектира светове, които се превръщат в „зла измислица“. И тя остава върху „мръсната земя“ като грозен декор на страданието. Но също така той създава „нов и дивен свят“ със „сини небеса“ и „цъфнали гранки“ „във градините“, който осмисля живота и приютява човек в своята хармонична цялост; пречиства го и му „измива лицето от грижите“.

Пробен урок по български език

База за провеждане: 22 ОУ „Г.С.Раковски”, гр. София

Ученическа аудитория: 6 „в” клас

Тема: Вметнати части

Вид на урока: урок за упражнение; за развиване на лингвистичните знания и комуникативните умения

Начална ситуация:

Кратко обобщение и припомняне на вметнатите части :

Какво наричаме вметнати части? Кои са техните характерни особености?

Вметнатите части

1. неизменяеми пълнозначни думи и изрази

2.влизат в състава на изречението, но не са негови части

3. не са второстепенни части

4. не образуват словосъчетания с другите части на изречението

5. имат пояснителна служба към съдържанието на цялото изречение- т.е. те изразяват отношението на говорещия, дават допълнителни пояснения или служат за връзка с предходния текст

Характерна особеност, по която те могат да се различат е: липсата на граматична връзка с другите думи в изречението!!!!

Какви видове могат да бъдат вметнатите части?

С тяхна помощ изразяваме

съмнение (предположение): навярно, струва ни се, вероятно

увереност: разбира се, ясно е, очевидно

ред на мислите, някаква последователност: първо, второ, от една страна- от друга страна,

лично или чуждо мнение: според мен, както казват, по думите на, по мое мнение

различни чувства: за жалост, за мой късмет, за съжаление

заключение: с една дума, следователно, на кратко, изобщо

Вметнатите части могат да бъдат:

- отделни думи(числителни-първо; глаголи- изглежда; наречия- може би, очевидно)
- предложни изрази
- цели изречения

Пунктуация на вметнатите части- *запетая, тире, скоби*

1.зад.Открийте вметнатите части и им направете анализ:

1.Всъщност, всеки земен човек, какъвто и да е той, тайно в себе си вярва в чудеса.

2.За съжаление, точно за това не можем да говорим.

3.Това куче(тъй си мислеше чичо Мито) беше много особено.

4.И първата ми мисъл беше, разбира се, че сънувам.

5.Дългият път по всяка вероятност го беше уморил.

2. зад.Добавете вметнати части по ваш избор:

1.Слухът се оказа неверен.

2.Ти пак не си закусвал.

3.Есента ще бъде хладна и дъждовна.

4.Тя беше много старателна и умна.

5.Иван ще спечели конкурса.

6.Ще хапнем, ще пийнем и ще се хванем на хорото.

3. зад.Поставете необходимите препинателни знаци:

1.Нонка тъй се казва мойто момиче си легнала и тя.

2.Рада Госпожина тъй я наричаха нея за означение че принадлежи на г-жа Хаджи Ровоама беше високо хубаво и стройно момиче.

3.А пък от друга страна не знаеш какво ще се случи.

4.Сега се виждаше колко чужди бяха те всъщност един на друг.

5.Децата за мой късмет още не бяха тръгнали.

6.Тая царска дъщеря знаете била огън.

4. зад. Поправете допуснатите пунктуационни грешки:

1.За такива хубави дрехи- боже пази, не можах и да си помечтая.

2.Напротив- тук се чувствах свободен в действията си.

3.За жалост всичко свърши много бързо.

4.По същия начин както беше вече споменато- той постъпил и със сестра си.

5.Един чудноват човек нито селянин нито гражданин дрипав окъсан, идеше към Ениното кафе.

NB:Изключения при вметнатите части, които не се отделят с пунктуационни знаци:

очевидно, наистина, по всяка вероятност, следователно, според мен, например, може би, обаче, по мое мнение, вероятно, сякаш, навярно, по такъв начин, като че ли, всъщност

5. Самостоятелна задача- раздаване на текст

6.Напишете съчинение- разсъждение на тема” Обективно ли е оценяването в училище”?- 3- 4 изречения с 2 аргумента.